

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

БЮЛЕТЕНЬ

КОМІТЕТУ МЕДИЧНОГО І ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПРАВА ТА БІОЕТИКИ НААУ

квітень – червень 2025

Випуск 14

Бюлетень підготували:

Оксана Міських, Сергій Антонов, Валентина Булгак

Контакти: 04070, м. Київ, вулиця Борисоглібська, 3, 5-й поверх

Комітет медичного і фармацевтичного права та біоетики НААУ

Голова Комітету Ірина Сенюта

I. НОВИНИ КОМІТЕТУ

1.1. Засідання Комітету медичного і фармацевтичного права та біоетики НААУ

03.06.2025 відбулося чергове засідання Комітету медичного і фармацевтичного права та біоетики НААУ. Попри тривоги заслухали квартальний звіт про діяльність, визначили напрями роботи надалі та запровадили новий вектор для активностей. Відтепер на постійній основі правопросвітництво від представників Комітету для населення з актуальних питань медичного права в соціальних мережах. Віримо, що такими заходами будемо спонукати кожного до усвідомлених рішень у сфері охорони здоров'я, зокрема: від вибору лікаря до необхідності профілактичних оглядів.

Окрім того, Комітет провів круглий стіл на тему «Права дитини у сфері охорони здоров'я», на якому експертно обговорено чимало питань щодо захисту прав дитини в окресленій царині.

Обговорювали низку питань: чи мають патронатні вихователі право на медичну інформацію про дитину, якою є правильна кваліфікація діяння при інтранатальній або антенатальній загибелі плода, чи є керівні принципи європейських товариством стандартами у сфері охорони здоров'я.

1.2. Заходи, проведені Комітетом та за участі членів Комітету згідно із затвердженим планом роботи

15.04.2025 відбувся правничий марафон, присвячений Європейському дню захисту прав пацієнтів, організований членами Комітету. Метою заходу було правопросвітництво у сфері охорони здоров'я. Віримо, що отримана інформація слугуватиме усвідомленому прийняттю рішень щодо свого здоров'я: від згоди на медичне втручання до вибору лікаря.

Детальніше за посиланням: <https://is.gd/O4VrLH>

28.05.2025 Комітет медичного і фармацевтичного права та біоетики НААУ провів круглий стіл, присвячений Міжнародному дню здоров'я жінок. Саме 28 травня з 1987 року цей день відзначають у всьому світі, аби здоров'я жінки було у фокусі уваги: від органів влади, закладів охорони здоров'я до самих жінок. Цьогорічна тема 28 травня – «Солідарністю ми чинимо опір: наша боротьба, наше право». З вітальним словом виступила Ірина Сенюта, голова Комітету, доктор юридичних наук, професор, адвокат. Ірина Сенюта також дала низку правових порад щодо медичної безпеки жінок, зокрема необхідність усвідомленого підходу до медичних втручань, отримання детальної медичної інформації, ретельного вибору лікаря. Доповідачами виступили регіональний представник Комітету у Запорізькій області Ольга Шевельова; адвокат, член Ради Комітету Ольга Данченко; адвокат, регіональний представник Комітету у Київській області Яна Бабенко; адвокат, член Ради Комітету Юлія Миколаєць; лікар гінеколог-онколог КНП КОР «Київський обласний онкологічний диспансер» Білоцерківського підрозділу Наталія Рівлін. Модератор-доповідач Яна Бабенко акцентувала увагу на ризиках неналежної допомоги під час вагітності. Ольга Данченко — на праві жінки приймати рішення щодо вагітності у програмах сурогатного материнства. Юлія Миколаєць розповіла про правові аспекти косметології, а Наталія Рівлін — про значення ранньої онкодіагностики. Ольга Шевельова висвітлювала етичні норми лікарсько-пацієнтської взаємодії.

03.06.2025 Комітет медичного і фармацевтичного права та біоетики провів круглий стіл на тему «Права дитини у сфері охорони здоров'я». Основна увага приділялася міжнародним стандартам захисту дітей, національному законодавству та практичним аспектам його реалізації.

Модератором-доповідачем виступила голова Комітету Ірина Сенюта, яка виступила з темою «Особливості провадження у справах за ч. 2 ст. 140 КК України: окремі аспекти».

Доповідачами були члени Ради Комітету медичного і фармацевтичного права та біоетики Сергій Антонов (з темою «Особливості встановлення інвалідності для дітей під час дії воєнного стану в Україні»), Ольга Данченко («Захист прав дітей у програмах сурогатного материнства з іноземним елементом»), Юлія Миколаєць («Роль медичного працівника у виявленні і попередженні насильства над дітьми»), секретар Комітету Наталія Чорновус (Синдром струшеної дитини) та регіональний представник Комітету у Львівській області Ірина Богомазова (Право дитини на особисту недоторканність: особливості реалізації та захисту у сфері охорони здоров'я).

20.06.2025 відбувся науково-практичний круглий стіл на тему «Розвиток медичного права як навчальної дисципліни: новели, виклики та перспективи», присвячений пам'яті З. В. Лашкул.

Організаторами події були кафедра медичного права Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького та Комітет медичного і фармацевтичного права та біоетики НААУ. До вітального слова долучилися Taras Gutor, проректор з лікувальної роботи ЛНМУ імені Д. Галицького, Сергій Убогов, начальник Управління медичних кадрів освіти і науки МОЗ України, Семен Стеценко, суддя Верховного Суду, Лідія Мінько, декан ФПДО ЛНМУ імені Д. Галицького. У вітальних промовах акцентувалася увага на актуальності медичного права як навчальної дисципліни при підготовці працівників сфери охорони здоров'я, на важливості заходу, що слугує вивченню кращих практик і впровадженню у закладах вищої освіти.

Дуже важливо, що захід поєднав заклади вищої медичної та юридичної освіти, в яких викладають медичне право, аби мультидисциплінарно обговорити особливості викладання цієї навчальної дисципліни. Атмосферність події зумовлена тим, що це і захід пам'яті про світлу і добру Людину, яка невтомно працювала, аби медицина була людиноцентрична і правова, – Зінаїду Лашкул. За результатами заходу, зокрема: 1) домовилися щороку у червні проводити захід щодо викладання медичного права, аби ділитися досвідом; 2) активізувати візит-лекторство з медичного права.

Детальніше за посиланням:

<https://www.facebook.com/share/v/16Nwmt9KqK/>

05.04.2025 голова Комітету Ірина Сенюта взяла участь у роботі Школи з медичного права «Медичне право: баланс між етикою та законом», організованої Європейською асоціацією студентів-правників, та виступила з темою «Захист персональних даних у сфері охорони здоров'я. Лікарська таємниця».

05.04.2025 член Ради Комітету Юлія Миколаєць взяла участь як спікер у науково-практичній конференції «OphthalmicHub» з виступом на тему «Лікар онлайн: юридичні аспекти».

10.04.2025 голова Комітету Ірина Сенюта взяла участь у II Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми правового регулювання забезпечення особистих немайнових прав особи та прав на віртуальні активи в умовах цифровізації», організованій кафедрою цивільного права та процесу Ужгородського національного університету спільно з партнерами та виступила з доповіддю на тему «Особисті немайнові права крізь призму новельної практики ЄСПЛ».

17.04.2025 член Ради Комітету Юлія Савелова провела для здобувачів вищої освіти навчально-наукового інституту права Державного податкового університету (м. Ірпінь) семінар на тему «Оцінка повсякденного функціонування особи: між теорією та практикою».

23.04.2025 голова Комітету Ірина Сенюта взяла участь у III щорічній Науково-практичній конференції з міжнародною участю «Сучасна морфологія: виклики та досягнення» та виступила з доповіддю на тему «Діяльність лікаря-патологоанатома та судово-медичного експерта: правничий зріз і судова практика».

29.04.2025 Юлія Миколаєць провела вебінар як лектор на аналітично-інформаційній платформі Експертус на тему «До чого готуватися ЗОЗ після скасування ГК».

25.04.2025 Яна Бабенко як лектор провела вебінар на ВША на тему «Лікарська таємниця та захист персональних даних пацієнтів»

Детальніше за посиланням: <https://is.gd/MfWPza>

30.04.2025 голова Комітету Ірина Сенюта взяла участь як доповідачка у IV Всеукраїнському круглому столі на тему «Застосування законодавства під час дії воєнного стану в Україні: актуальні виклики та шляхи їх подолання». У доповіді розкрила проблематику доступності ліків, реалізації програм медичних гарантій, впровадження новельної посади в закладах охорони здоров'я – капелан у сфері охорони здоров'я. Також поділилася результатами своєї адвокаційної кампанії щодо Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» щодо виключення медичної практики з п.п. 2 п. 1. Цей виняток дуже важливий для оптимізації захисту прав людини у сфері охорони здоров'я.

02.05.2025 Оксана Міськів виступила перед студентами Школи медичного права, організованої студентськими організаціями ELSA Ivano-Frankivsk та EMSA Ivano-Frankivsk з лекцією на тему «Захист персональних даних у сфері медицини».

06.05.2025 голова Комітету Ірина Сенюта та її заступниця Христина Терешко взяли участь у засіданні Генеральної Асамблеї Європейської асоціації медичного права. На порядку денному було чимало питань, зокрема затвердили Стратегію ЄАМП на 2026 – 2030, обрали нових членів Правління ЄАМП, обговорили співпрацю з Європейським парламентом.

20.05.2025 голова Комітету Ірина Сенюта взяла участь у науково-практичній конференції з міжнародною участю на тему «Юридичні та організаційні аспекти в медицині» в межах Львівського медичного форуму та спеціалізованої виставки «ГалМед» (20 – 22.05.2025). Захід організований Світовою Федерацією Українських Лікарських Товариств (СФУЛТ), ДНП «Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького», Всеукраїнським Лікарським Товариством (ВУЛТ) та іншими партнерами. Виступила з темою доповіді «Захист прав медичних працівників: 10 правничих порад». Обговорювали різні питання: від клінічних маршрутів, алгоритмів впровадження платних послуг до захисту персональних даних у сфері охорони здоров'я.

29.05.2025 з нагоди Міжнародного дня захисту дітей член Ради Комітету Юлія Савелова виступила як спікер під час Літньої наукової школи медичного права «Медико-правові гарантії захисту прав дітей в умовах воєнного стану» з доповіддю на тему «Правовий механізм реагування на випадки неякісного медичного обслуговування дітей».

29.05.2025 Юлія Миколаєць взяла участь у щорічному форумі для медсестер «Лідери медсестринства 2025» та виступила з доповіддю на тему «Медсестринська документація».

II. НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА

2.1. Закони та інші нормативно-правові акти у сфері медичного права

Закон України від 15.04.2025 №4345-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо імплементації норм законодавства Європейського Союзу з питань електронних комунікацій»

Документ спрямовано на приведення українського законодавства у відповідність до права Європейського Союзу щодо функціонування ринку електронних комунікацій, із прямим впливом на гарантії захисту суспільної безпеки, громадського здоров'я та прав користувачів медичних послуг, що надаються із застосуванням електронних каналів комунікації. Законом передбачено впровадження низки запобіжників, які дають змогу регуляторному органу оперативно реагувати на загрози суспільній та громадській безпеці, зокрема загрози громадському здоров'ю, що можуть виникати внаслідок порушення умов експлуатації електронних комунікаційних мереж та сервісів. В оновленій редакції частини п'ятої статті 14 Закону України «Про електронні комунікації» визначено, що у разі наявності доказів безпосередньої і серйозної загрози для громадського здоров'я або виникнення критичних ризиків для користувачів (зокрема пацієнтів медичних інформаційних систем, телемедичних сервісів, цифрової інфраструктури охорони здоров'я) регулятор може невідкладно призупиняти дію ліцензій на використання радіочастот, обмежувати права операторів або застосовувати інші тимчасові заходи для усунення загроз. Такі повноваження забезпечують новий рівень захисту критично важливих медичних даних, телемедичних послуг, систем екстреної допомоги та цифрового документообігу у сфері охорони здоров'я. Закон впроваджує принципи справедливого, пропорційного та недискримінаційного доступу до електронних комунікаційних мереж, що є ключовим для забезпечення безперервності надання медичних послуг, функціонування електронної охорони здоров'я, цифрових реєстрів, електронних рецептів, систем телемедицини та інших цифрових інструментів для захисту прав пацієнтів. Зміни впроваджуються у розвиток положень законів України «Про електронні комунікації», «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку» та прийняті у межах імплементації Додатка XVII до Угоди про асоціацію Україна-ЄС щодо режиму внутрішнього ринку для роумінгу та європейських стандартів електронних комунікацій.

Новий нормативний акт створює підґрунтя для підвищення безпеки, якості та доступності електронних комунікацій, що використовуються у медичній сфері, у тому числі для захисту пацієнтів та забезпечення стійкості критичної цифрової інфраструктури охорони здоров'я. Норми Закону забезпечують додаткові гарантії для прав користувачів медичних послуг на безпечний, безперервний і якісний доступ до цифрових інструментів у сфері охорони здоров'я, а також встановлюють підвищений рівень відповідальності для операторів у разі загрози громадському здоров'ю.

Офіційний текст документа: <https://is.gd/trhS7K>

Наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України від 24.04.2025 №199-Н/710 «Про затвердження Змін до Умов оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення»•

У документі, зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 09.05.2025 за №718/44124, впроваджено зміни до чинних Умов оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення (затверджених наказом Мінпраці, МОЗ від 05.10.2005 №308/519).

Зміни розроблено з метою приведення порядку та структури оплати праці у відповідність до сучасного законодавства, оптимізації системи розрахунку заробітної плати та усунення застарілих норм і положень, які втратили практичне значення.

Серед основних змін:

- в окремих пунктах і таблицях вилучено застарілі або такі, що дублюються, складові оплати праці;
- з підпунктів і додатків виключено згадки про лікарів медико-соціальних експертних комісій (МЦЕК) та відповідні доплати у зв'язку з реформуванням системи експертизи втрати працездатності та впровадженням нової моделі експертного оцінювання;
- удосконалено нумерацію та структуру додатків до Умов, щоб уникнути подвійних трактувань при застосуванні;
- виключено низку надбавок і доплат, які не відповідають поточному статусу посад і функцій у сфері охорони здоров'я та соціального захисту.

Наказ видано на виконання вимог положень про Міністерство соціальної політики (постанова КМУ від 17.06.2015 №423) та Міністерство охорони здоров'я (постанова КМУ від 25.03.2015 №267 у редакції від 24.01.2020 №90) і погоджено з Міністерством економіки, Міністерством фінансів, Уповноваженим Верховної Ради з прав людини, представниками профспілок та роботодавців.

Зміни до Умов оплати праці мають забезпечити прозорість і справедливість нарахування заробітної плати працівникам медичних закладів і установ соціального захисту, ліквідувати правові колізії й удосконалити підхід до оцінки й стимулювання праці медичних і соціальних працівників у контексті сучасної реформи галузі.

Офіційний текст документа оприлюднено за посиланням: <https://is.gd/nObrOm>

Наказ МОЗ України від 12.06.2025 №966 «Про декларування граничних оптово-відпускних цін на лікарські засоби в Національному каталозі цін»

У документі затверджується внесення до Національного каталогу цін відомостей про задекларовані граничні оптово-відпускні ціни на лікарські засоби відповідно до нових процедур державного регулювання цін у сфері лікарського забезпечення, передбачених постановою Кабінету Міністрів України від 04.04.2025 №439.

Наказ реалізує вимоги щодо впровадження державного контролю за ціноутворенням на лікарські засоби, визначає алгоритм декларування і розміщення у відкритому доступі даних про граничні оптово-відпускні ціни, які є орієнтиром для ринку і використовуються для цінового моніторингу, формування державних і місцевих програм реімбурсації, бюджетних закупівель, а також контролю цінової політики в роздрібному сегменті. Національний каталог цін має статус офіційного джерела інформації та є ключовим інструментом забезпечення прозорості цінової політики у фармацевтичній галузі.

Наказ видано на виконання пункту 8 Положення про МОЗ, пункту 13 Порядку декларування цін на лікарські засоби та пункту 4 Порядку створення і управління Національним каталогом цін, що затверджені постановою КМУ від 04.04.2025 №439.

Завдяки введенню Національного каталогу цін пацієнти, медичні працівники, органи державної влади та інші стейкхолдери отримують інструмент відкритого доступу до актуальних цін на лікарські засоби, що підвищує рівень прозорості фармацевтичного ринку, запобігає необґрунтованому завищенню цін, сприяє розвитку конкуренції, захищає права пацієнтів на доступ до лікарських засобів за справедливими цінами.

Наказ набирає чинності через три робочих дні з дня його офіційного опублікування.

Офіційний текст документа: <https://is.gd/v3g5vR>

Наказ МОЗ України від 12.06.2025 №962 «Про затвердження Настанови «Належна практика з промоції лікарських засобів»

Цим наказом затверджено національну Настанову щодо належної практики з промоції лікарських засобів, розроблену відповідно до європейських стандартів і з метою систематизації вимог до поширення інформації про лікарські засоби серед медичних і фармацевтичних працівників.

Документ визначає принципи відповідальної, достовірної й прозорої промоції, встановлює чіткі вимоги до змісту промоційних матеріалів, забороняє маніпулятивні й непрозорі форми впливу, а також унормовує правила надання зразків лікарських засобів і організації спеціалізованих заходів.

Настанова спрямована на забезпечення доброчесної конкуренції на фармацевтичному ринку, недопущення конфлікту інтересів та корупції, а також захисту прав пацієнтів на отримання об'єктивної інформації про лікарські засоби. Документ поширюється на всі компанії, що здійснюють промоційну діяльність, і медичних фахівців, які беруть участь у відповідних заходах.

Наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування, крім окремих положень, які вводяться одночасно з набранням чинності новим Законом України «Про лікарські засоби» від 28.07.2022 №2469–ІХ. Офіційний текст документа: <https://is.gd/e5DniA>

Наказ МОЗ України від 22.05.2025 №866 «Про внесення змін до переліку питань та уніфікованої форми акту, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері провадження господарської діяльності банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини»

Цим наказом Міністерства охорони здоров'я України у червні 2025 року затверджено нову редакцію ключових інструментів державного контролю у сфері біобанкінгу, що стосуються діяльності банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини.

Наказ вносить зміни до переліку питань для проведення планового або позапланового державного нагляду (контролю), а також уніфікованої форми акту, який складається за результатами такого нагляду.

Перелік питань та форма акту є основними документами, якими керуються посадові особи МОЗ при здійсненні перевірок суб'єктів господарювання у сфері зберігання, транспортування, тестування, переробки, клінічного застосування, ведення обліку та іншої діяльності банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини.

Оновлений перелік містить деталізовані критерії перевірки дотримання ліцензійних умов, вимог до матеріально-технічної бази, кваліфікації персоналу, наявності відповідної документації, дотримання санітарно-епідеміологічних норм, стандартних операційних процедур, вимог щодо обігу та обліку біологічного матеріалу, а також питань забезпечення якості, безпеки та захисту прав пацієнтів. Окрема увага приділена положенням щодо запобігання контролюваності ліцензіата резидентами держав-агресорів, обов'язковості маркування приміщень і документації, перевірці процедур утилізації та управління медичними відходами.

Наказ видано на підставі положень законів України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», «Про ліцензування видів господарської діяльності», а також відповідних ліцензійних умов та підзаконних актів у сфері обігу тканин і клітин людини.

Оновлення зазначених нормативних документів, на думку керівництва МОЗ України, забезпечить приведення державного контролю у сфері біобанкінгу у відповідність до сучасних стандартів якості, безпеки і етики, а також євроінтеграційних вимог, підвищує прозорість і передбачуваність процедур перевірок, зменшує корупційні ризики і сприяє захисту прав пацієнтів та донорів біологічного матеріалу. Для закладів і компаній, які здійснюють діяльність у сфері банків пуповинної крові та тканин, документ є обов'язковим до застосування та визначає основні вимоги до їх функціонування і взаємодії з органами державного контролю.

Офіційний текст документа та перелік критеріїв перевірки оприлюднено на сайті МОЗ України:

<https://is.gd/iPoZ9X>

Наказ МОЗ України від 04.06.2025 №923 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо профілактики психоемоційного вигорання медичних працівників»

Міністерство охорони здоров'я України відповідно до Плану заходів з реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року затвердило наказ, яким уперше на державному рівні закріплено Методичні рекомендації щодо профілактики психоемоційного вигорання серед медичних працівників.

Наказ містить системний опис понять, стадій і клінічних проявів професійного вигорання, «втоми співпереживання», вторинної травматизації та морального виснаження, що є критично актуальними у сучасних умовах підвищених навантажень і стресів у сфері охорони здоров'я. Визначено психосоціальні фактори ризику, групи особливого ризику (зокрема фахівці інтенсивної терапії, екстреної допомоги, психіатричних служб, медики, що працюють із військовими, паліативними пацієнтами), а також окреслено етапи розвитку синдрому вигорання та поведінкові маркери для раннього виявлення симптомів.

Методичні рекомендації містять детальні алгоритми організації психосоціальної допомоги медичним працівникам, включаючи:

- регулярну психологічну діагностику з використанням валідизованих опитувальників не рідше ніж раз на 6 місяців у групах ризику;
- впровадження психоосвітніх заходів, груп підтримки, інтерв'їв, тренінгів з емоційної саморегуляції, стрес-менеджменту, ненасильницької комунікації;
- забезпечення анонімних каналів самозвернення, доступу до кваліфікованої психологічної підтримки, короткострокових інтервенцій, навчання навичкам mindfulness, АСТ та інших доказових підходів;
- рекомендації роботодавцям щодо оптимізації робочих графіків, уникнення перевантаження, створення підтримуючого середовища, ротації на емоційно навантажених посадах, організації регулярних супервізій, груп емоційного розвантаження.

У нормативному акті також надано практичні поради для самих медичних працівників щодо збереження психічного здоров'я, розпізнавання ознак вигорання, формування навичок емоційної гігієни й самодопомоги, встановлення меж між професійним та особистим життям, а також алгоритми звернення по допомогу у разі розвитку симптомів емоційного виснаження.

Наказ видано на виконання підпункту шостого пункту 4 Плану заходів на 2024 – 2026 роки з реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.06.2024 №572, а також відповідно до Положення про Міністерство охорони здоров'я (постанова КМУ від 25.03.2015 №267, у редакції від 24.01.2020 №90).

На думку керівництва МОЗ України, запровадження цих рекомендацій має стати основою для побудови цілісної політики захисту психічного здоров'я працівників системи охорони здоров'я, запобігання професійним та соціальним наслідкам вигорання, зниження ризику помилок, підвищення якості медичної допомоги та утримання фахівців у системі.

Положення документа є орієнтиром для закладів охорони здоров'я всіх форм власності.

Офіційний текст документа: <https://is.gd/zUfBWw>

2.2. Законопроекти у сфері медичного права

Верховна Рада України 13 червня 2025 р. зареєструвала проект Закону №13367 «Про захист населення від інфекційних хвороб».

Суб'єкт права законодавчої ініціативи – Кабінет Міністрів України (ініціатор – Прем'єр-міністр Шмигаль Денис Анатолійович). Головний комітет – Комітет Верховної Ради України з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування (голова – М. Б. Радущкий).

Метою розроблення проекту Закону є приведення чинного законодавства у сфері боротьби з інфекційними хворобами у відповідність до Закону України «Про систему громадського здоров'я», а також імплементація положень сучасного європейського та міжнародного права щодо епідеміологічної безпеки. Проект має на меті врахувати досвід провідних країн у сфері профілактики інфекційних хвороб та створити сучасну правову базу для реагування на виклики епідемічної безпеки.

Законопроект підготовлено у зв'язку з необхідністю перегляду підходів до державної політики у сфері захисту населення від інфекційних хвороб, з урахуванням рекомендацій експертів, а також доручення Верховної Ради щодо гармонізації нормативного регулювання. Попередній Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» №1645-III від 6 квітня 2000 року вже не відповідає сучасним викликам та значною мірою дублює оновлені положення Закону «Про систему громадського здоров'я».

Основні новели законопроекту:

- 1) визначення законодавчих засад вакцинації, включаючи повноваження МОЗ щодо формування календаря обов'язкових щеплень, порядку та джерел їх фінансування, а також контролю якості імунобіологічних лікарських засобів;
- 2) встановлення сучасних стандартів реагування на побічні реакції та несприятливі події після вакцинації, із закріпленням порядку відповідних дій та процедур;
- 3) розширення прав і обов'язків громадян, юридичних осіб, медичних працівників та осіб, які хворіють на інфекційні хвороби, з урахуванням найкращих європейських практик та досвіду;
- 4) удосконалення правового режиму надання медичної допомоги хворим на лепру;
- 5) чітке закріплення повноважень органів державної влади, передусім Кабінету Міністрів України та Міністерства охорони здоров'я, у сфері протидії інфекційним хворобам.

Особливу увагу приділено імплементації положень щодо обов'язкової вакцинації дітей, передбачено адміністративну відповідальність батьків та керівників закладів за порушення цих вимог, що відповідає усталеній європейській практиці. У пояснювальній записці проаналізовано відповідний досвід Німеччини, Італії, Угорщини, Болгарії та Австралії.

У частині фінансування проект Закону не передбачає додаткового навантаження на державний бюджет, оскільки всі заходи і закупівлі здійснюватимуться в межах уже існуючих програм та бюджетних призначень.

Проект пройшов громадське обговорення, отримав висновок про відповідність *acquis* Європейського Союзу, не містить положень, що створюють ризики дискримінації чи корупційних правопорушень, не стосується прав і гарантій осіб з інвалідністю, а також не має впливу на соціально-трудову чи мовну сферу.

Реалізація закону очікувано призведе до підвищення епідемічної безпеки, покращення епідемічної ситуації в Україні та підвищення рівня довіри населення до системи громадського здоров'я.

На сьогодні законопроект перебуває на стадії ознайомлення (станом на 16.06.2025).

Детальніше за посиланням: <https://is.gd/hOTFqB>

Верховна Рада України 12 травня 2025 р. зареєструвала проект Закону №13276 «Про внесення змін до статті 11 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу медичної служби».

Суб'єкт права законодавчої ініціативи – група народних депутатів України IX скликання (ініціатор – Михайло Борисович Радущкий та інші). Законопроект включено до порядку денного 13-ї сесії та 4 червня 2025 року прийнято за основу.

Метою законопроекту є забезпечення потреб держави у військово-медичних кадрах шляхом відновлення обов'язкової військової підготовки для здобувачів вищої освіти за медичними та фармацевтичними спеціальностями.

Актуальність законопроекту зумовлена гострим дефіцитом військово-медичних і військово-фармацевтичних кадрів у Збройних Силах України та інших військових формуваннях під час широкомасштабної збройної агресії. На цей момент військова підготовка за програмою офіцерів запасу медичної служби відбувається переважно на добровільних засадах і охоплює лише близько 5% студентів медичних і фармацевтичних факультетів. Більшість із них проходить підготовку за контрактом, тобто власним коштом, що істотно обмежує кадровий потенціал медичної служби в особливий період.

Основні положення законопроекту

Встановлюється обов'язковість проходження повного курсу військової підготовки за програмою підготовки офіцерів запасу медичної служби (41 кредит ЄКТС) для всіх здобувачів вищої освіти за медичними та фармацевтичними спеціальностями, які є придатними до військової служби за станом здоров'я та пройшли професійно-психологічний відбір.

Заклади вищої освіти всіх форм власності, що мають ліцензію на освітню діяльність за медичними чи фармацевтичними спеціальностями, зобов'язані забезпечити організацію такої військової підготовки для своїх студентів.

Міністерству охорони здоров'я України надаються повноваження погоджувати перелік військово-облікових спеціальностей і обсяги підготовки офіцерів запасу медичної служби.

Визначено необхідність створення або відновлення військових навчальних підрозділів, кафедр військової підготовки чи кафедр медицини катастроф і військової медицини у закладах вищої освіти, які готують фахівців для системи охорони здоров'я.

Прикінцеві положення нормативного акта передбачають доручення Кабінету Міністрів України протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом забезпечити створення відповідної інфраструктури, внесення змін до підзаконних нормативних актів та перегляд діючих процедур організації військової підготовки.

Автори законопроекту вважають, що запровадження обов'язкової підготовки сприятиме суттєвому підвищенню кадрового потенціалу медичної служби Збройних Сил, покращенню якості медичної допомоги на всіх етапах лікування поранених та хворих військовослужбовців, зменшенню летальності та часу на реабілітацію.

На сьогодні законопроект прийнято за основу (станом на 16.06.2025).

Детальніше за посиланням: <https://is.gd/Qal5cm>

Міністерство охорони здоров'я України опублікувало для громадського обговорення 13 червня 2025 р. проект наказу «Про внесення зміни до Порядку ведення Реєстру пацієнтів в електронній системі охорони здоров'я».

Міністерство охорони здоров'я України для громадського обговорення винесло проект наказу, що передбачає внесення змін до Порядку ведення Реєстру пацієнтів в електронній системі охорони здоров'я (наказ МОЗ від 30 листопада 2020 року №2755). Мета розроблення документа — зменшення адміністративного навантаження на лікарів, пов'язаного з реєстрацією пацієнтів у Реєстрі, і оптимізація процесу роботи з електронною системою охорони здоров'я.

У проекті наказу пропонується надати молодшим спеціалістам з медичною освітою (особам, які мають освіту фахового молодшого бакалавра, молодшого бакалавра, бакалавра за спеціальністю 223 «Медсестринство» та займають відповідну посаду) право накладати кваліфікований або удосконалений електронний підпис на запит щодо реєстрації пацієнта у Реєстрі та передавати такий запит до центральної бази даних системи. Це розширює коло осіб, уповноважених на виконання відповідної функції, і дозволяє делегувати частину рутинних дій від лікарів до молодших спеціалістів, тим самим збільшуючи обсяг робочого часу лікарів для здійснення медичних оглядів, консультування та лікування пацієнтів.

Запропонована зміна розроблена відповідно до пункту 21 Порядку функціонування електронної системи охорони здоров'я (постанова КМУ від 25 квітня 2018 року №411) та відповідає загальній стратегії цифровізації й оптимізації процесів у системі охорони здоров'я. Очікується, що реалізація цієї ініціативи сприятиме підвищенню ефективності обліку пацієнтів, забезпеченню безперервності надання медичних послуг та цифровій трансформації галузі.

Відповідні зміни пропонується внести до наказу МОЗ України від 30 листопада 2020 року №2755, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 13 січня 2021 року за №44/35666. Законодавча база, яка регулює сферу, включає, зокрема, закони України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», «Про захист персональних даних», «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» та інші акти.

Офіційний текст проекту наказу та порівняльна таблиця оприлюднені на сайті МОЗ: <https://is.gd/WO2DKf>

III. СУДОВА ПРАКТИКА

3.1. Правові висновки Верховного Суду у сфері медичного права

Назва, номер справи, покликання	Постанова Верховного Суду у справі №576/2871/23 (провадження №61-3026св25) https://reyestr.court.gov.ua/Review/126693678
Дата ухвалення	16 квітня 2025 року
Фактичні обставини	У жовтні 2023 року ОСОБА_1, яка діє в інтересах неповнолітнього ОСОБА_2, звернулася до суду з позовом до ОСОБА_3, ОСОБА_4 про встановлення факту батьківства. На обґрунтування позовних вимог ОСОБА_1 зазначала, що вона проживала однією сім'єю з ОСОБА_5 без реєстрації шлюбу. Під час спільного проживання у них народилася дитина – син ОСОБА_2. Оскільки вона не перебувала у зареєстрованому шлюбі, то запис про батька дитини було зроблено в порядку, визначеному статтею 135 Сімейного кодексу України, за вказівкою матері. Шлюб між нею та ОСОБА_5 так і не було зареєстровано та надалі фактичні шлюбно-сімейні відносини припинено. ОСОБА_5 помер. Після його смерті відкрилася спадщина на належне йому майно, зокрема на квартиру. Спадкоємцями першої черги є відповідачі: мати ОСОБИ_5 – ОСОБА_3, та його дочка – ОСОБА_4. Посилалася на те, що ОСОБА_2 також є спадкоємцем першої черги після смерті ОСОБА_5, однак не може реалізувати своє право на спадщину після смерті батька з огляду на невизнання такого права іншими його спадкоємцями. Враховуючи наведене, ОСОБА_1 просила суд встановити батьківство ОСОБА_5, який помер, щодо дитини – ОСОБА_2
Правовий висновок (правова позиція)	При встановленні факту батьківства після смерті особи суд може брати до уваги результати молекулярно-генетичної експертизи як основний доказ, що підтверджує походження дитини від конкретної особи, навіть за відсутності інших доказів спільного проживання чи визнання батьківства за життя

Назва,
номер справи,
покликання

Постанова Верховного Суду у справі №750/16665/23 (провадження №61-12585св24)

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/126569635>

Дата
ухвалення

09 квітня 2025 року

Фактичні
обставини

ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до Управління Держпраці у Чернігівській області про визнання незаконним та скасування акта спеціального розслідування гострого професійного захворювання. Позовна заява мотивована тим, що його дружина ОСОБА_2 працювала у Комунальному некомерційному підприємстві (далі – КНП) «Дитяча поліклініка №2» Чернігівської міської ради на посаді лікаря-кардіоревматолога. 13 листопада 2020 року дружина захворіла, а 16 листопада 2020 року отримала позитивний тест ПЛР на COVID-19.

20 листопада 2020 року у зв'язку з погіршенням стану здоров'я його дружину було госпіталізовано у відділення для лікування хворих з COVID-19 до КНП «Чернігівська міська лікарня №3». Згодом дружина померла.

Наказом Управління Держпраці у Чернігівській області від 24 листопада 2020 року №80-11-ГП було утворено комісію спеціального розслідування гострого професійного захворювання, що сталося 13 листопада 2020 року на КНП «Дитяча поліклініка №2» Чернігівської міської ради з ОСОБА_2, яка працювала у закладі на посаді лікаря-кардіоревматолога. За результатами проведеного спеціального розслідування було складено акт від 28 травня 2021 року за формою Н-1/НП, затверджений начальником Управління Держпраці у Чернігівській області 31 травня 2021 року, в якому зазначено, що гостре професійне захворювання не пов'язане з виробництвом. Йому було вручено один екземпляр акта, з яким він не згоден.

Вказував, що при проведенні спеціального розслідування не всім матеріалам розслідування була надана належна правова оцінка, наявні сумнівні протиріччя, упередженість, чим були порушені норми чинного законодавства. Стверджував, що, на думку спеціальної комісії, захворювання зі смертельним наслідком не належить до професійного. Комісія з розслідування не надала жодної правової оцінки інформації та документам, які свідчать, що ОСОБА_2 отримала захворювання в період перебування на роботі. У карті епідеміологічного обстеження вогнища інфекційного захворювання №6476/1 зазначено, що ОСОБА_3 могла стати джерелом зараження. При цьому у висновку епідеміологічного обстеження вказано, що найімовірніше місце зараження – КНП «Дитяча поліклініка №2» за місцем роботи. Ймовірно джерело інфекції – хворий з гострою формою – ОСОБА_3. Імовірний основний фактор передачі збудника інфекції – повітряно-краплинний шлях. Умови, які сприяли зараженню, – обставини виявити не вдалося.

На спростування зазначених обставин комісія взяла чотири письмові пояснення медичної сестри ОСОБА_3, у яких вона вказала, що у період з 30 жовтня 2020 року до 12 листопада 2020 року не перебувала у контакті з лікарем ОСОБА_2, не перебувала з нею в одному приміщенні, фізичних контактів не мала, спільну роботу не виконувала, у кабінеті ОСОБА_2 не перебувала.

Вважав, що враховуючи, що потерпіла ОСОБА_2 та хвора ОСОБА_3 працювали в одному закладі, не можна виключати вірогідність їх одночасного тимчасового перебування в одному приміщенні. Таке перебування може бути визначене як «контакт». Комісією не враховано специфіку роботи лікаря-кардіоревматолога та специфіку діяльності КНП «Дитяча поліклініка №2» Чернігівської міської ради в умовах карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів, з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. В умовах епідемії саме робоче місце лікаря-кардіоревматолога, яке передбачає постійний контакт з колегами, які мають контакт із хворими на COVID-19, стає шкідливим і небезпечним фактором виробничого середовища. Виконання функціональних обов'язків ОСОБА_2 було неможливе без тісного контакту з пацієнтом (дитиною), супроводжуваними її особами, а також медсестрою. Всі перелічені особи є потенційними розповсюджувачами вірусу COVID-19. Облік чи реєстрація супроводжуваних осіб ніким у поліклініці не проводилися, і тому відсутній навіть приблизний список осіб, які відвідували кабінет ОСОБА_2 при виконанні нею її прямих професійних лікарських функцій протягом жовтня – листопада 2020 року. Будь-хто з дітей та/або супроводжуваних міг бути інфікований COVID-19 на момент відвідування кабінету ОСОБА_2. Пацієнти у більшості випадків потребують консультацій лікарів із суміжних спеціальностей, і тому у ОСОБА_2 за час її роботи неодноразово виникала необхідність з екстреної допомоги пацієнтам, яка не була передбачена жодними інструкціями, а отже, їй доводилося спілкуватися та обговорювати медичні справи пацієнтів, особисто контактуючи з колегами, які працюють у поліклініці, та могли бути джерелом зараження на COVID-19.

Фактичні обставини

Комісія з розслідування також не надала належної уваги висновку профпатолога, який чітко вказує, що «захворювання може бути пов'язане з виконанням професійних обов'язків» та що «інфікування відбулося за місцем роботи від ОСОБА_3». Посилання спеціальної комісії на те, що ОСОБА_3 у письмових поясненнях не підтверджує «контакту» з ОСОБА_2, на думку позивача, є суперечливим та таким, що не може бути взято до уваги. Є сумнівним твердження комісії відносно того, що ОСОБА_3, весь час перебуваючи у приміщенні, була у захисній масці, яку регулярно змінювала. Комісія повністю ігнорує висновки медичних закладів та експерта з профпатології, перебирає на себе повноваження вказаних вище установ в частині визначення причинного зв'язку інфікування. Формулювання в акті спеціального розслідування, що гостре професійне захворювання зі смертельним наслідком, пов'язане з інфікуванням коронавірусом COVID-19, що сталося з лікарем-кардіоревматологом дитячим КНП «Дитяча поліклініка №2» ОСОБА_2 під «обставини, за яких нещасний випадок та/або гостре професійне захворювання (отруєння) визнаються пов'язаними з виробництвом», які викладено в пункті 52 Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 року №337 (далі – Порядок 337), не підпадає, є незаконним.

Вважав, що обставини, за яких нещасний випадок та/або гостре професійне захворювання (отруєння) визнаються пов'язаними з виробництвом, у померлої ОСОБА_2 були наявні.

Ураховуючи наведене, ОСОБА_1 просив суд:

- визнати незаконним і скасувати акт спеціального розслідування гострого професійного захворювання, що сталося 13 листопада 2020 року о 09 год 30 хв на КНП «Дитяча поліклініка №2» Чернігівської міської ради, від 28 травня 2021 року за формою Н-1/НП, затверджений начальником Управління Держпраці у Чернігівській області 31 травня 2021 року;
- зобов'язати Управління Держпраці у Чернігівській області провести повторне спеціальне розслідування професійного захворювання, що сталося 13 листопада 2020 року о 09 год 30 хв на КНП «Дитяча поліклініка №2» Чернігівської міської ради із ОСОБА_2, та скласти акт форми Н-1 (випадок захворювання ОСОБА_2 на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2, що стався на КНП «Дитяча поліклініка №2» Чернігівської міської ради, пов'язаний з виробництвом)

Правовий висновок (правова позиція)

Суд може скасувати акт спеціального розслідування гострого професійного захворювання, якщо встановить, що розслідування комісія провела неповно, без врахування всіх обставин та без належної оцінки всіх матеріалів розслідування. При цьому суд не уповноважений самостійно встановлювати факт пов'язаності чи непов'язаності захворювання з виробництвом, оскільки це належить до виключної компетенції спеціальної комісії з розслідування

Назва,
номер справи,
покликання

Постанова Верховного Суду
у справі №367/5417/18 (провадження №51 - 2801км 24)

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/126767153>

Дата
ухвалення

17 квітня 2025 року

Фактичні
обставини

За вироком Ірпінського міського суду Київської області від 09 жовтня 2023 року ОСОБА_5 визнано невинуватою у пред'явленому обвинуваченні у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 140 КК, та виправдано у зв'язку з відсутністю в її діях складу цього кримінального правопорушення.

Оскаржено ухвалою Київського апеляційного суду від 18 квітня 2024 року зазначений вирок залишено без змін.

Органом досудового розслідування ОСОБА_5 обвинувачувалася у тому, що вона, обіймаючи посади лікаря акушера-гінеколога та за сумісництвом лікаря ультразвукової діагностики, будучи медичним працівником ТОВ «МЦ «СантаЛен», перебуваючи у його приміщенні за адресою: Київська область, м. Буча, вул. Пушкінська, 59-6, маючи можливість встановити правильний діагноз хворій ОСОБА_10, у період часу з 21 до 28 вересня 2015 року, неналежно виконавши свої професійні обов'язки, передбачені розділом №2 її Посадових інструкцій акушера-гінеколога та лікаря ультразвукової діагностики, внаслідок недбалого до них ставлення, при проведенні гінекологічного, вагінального та в дзеркалах оглядів хворої ОСОБА_10 встановила останній неправильний діагноз – загроза самовільного викидня малого терміну вагітності, лейоміома матки, маючи можливість встановити його правильно, а саме: лівобічна трубна вагітність.

Внаслідок неналежного надання медичної допомоги хворій ОСОБА_10 медичним працівником ТОВ «МЦ «СантаЛен» ОСОБА_5, що виразилося у встановленні неправильного діагнозу останній та, як наслідок, порушенні анатомічної цілісності тканин і органів та їх функцій, у хворої ОСОБА_10 мало місце тяжке тілесне ушкодження за критерієм небезпеки для життя, що перебуває у прямому причинно-наслідковому зв'язку з неналежним виконанням медичним працівником ТОВ «МЦ «СантаЛен» ОСОБА_5 своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого до них ставлення

Правовий
висновок
(правова
позиція)

Кримінальна відповідальність медичного працівника за неналежне виконання ним своїх професійних обов'язків виключається, якщо він не мав можливості виконати свої обов'язки належним чином через неявку пацієнта на прийом, що було важливим для встановлення правильного діагнозу та проведення належного лікування, за умови інформування пацієнта про можливі ускладнення в разі недотримання лікарських рекомендацій

Назва,
номер справи,
покликання

**Постанова Верховного Суду
у справі №761/29128/23 (провадження №61-14855св24)**

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125876191>

Дата
ухвалення

05 березня 2025 року

**Фактичні
обставини**

Позивач звернувся до суду з позовом про відшкодування витрат на придбання ліків, які він змушений був купувати за власний рахунок, оскільки держава не виконала свого обов'язку щодо його безоплатного забезпечення цими ліками.

Суд першої інстанції позов задовольнив, вказавши, що внаслідок протиправної бездіяльності відповідача із забезпечення позивача лікарським засобом позивачеві завдано шкоду в розмірі понесених витрат на придбання ліків.

Суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у задоволенні позову, зазначивши про недоведеність заявлених позовних вимог, а саме що позивач звертався до відповідача і що він перебуває на відповідному обліку.

ККС ВС скасував постанову апеляційного суду і залишив у силі рішення суду першої інстанції, оскільки позивачеві був поставлений діагноз «акромегалія», а це рідкісне захворювання. Позивач протягом багатьох років перебуває у відносинах із відповідачем щодо забезпечення його ліками, а тому висновок апеляційного суду про ненадання доказів на підтвердження перебування його на відповідному медичному обліку та доказів звернення до відповідача в період їх придбання не може бути підставою для відмови в задоволенні позову.

При цьому судовими рішеннями, які набрали законної сили, встановлено, зокрема, факт протиправної бездіяльності відповідача, який не забезпечив позивача лікарським засобом, що призвело до необхідності самостійно придбати медикаменти. Зазначені обставини є преюдиційними для справи, яка переглядається.

Верховний Суд наголосив, що позивач має легітимні очікування на отримання медичної допомоги, оскільки його право на це підтверджено законодавством і судовими рішеннями, а тому відмова в задоволенні позовних вимог буде свідчити про порушення позитивного обов'язку державою забезпечувати хворого необхідними для лікування лікарськими засобами та конституційних принципів і міжнародних стандартів у сфері охорони здоров'я. Право на відшкодування шкоди позивачеві ґрунтується на нормах ЦК України, які передбачають відшкодування майнової шкоди, завданої неправомірними діями чи бездіяльністю органу державної влади.

**Правовий
висновок
(правова
позиція)**

Держава зобов'язана забезпечити безоплатне лікування рідкісних (орфанних) захворювань, включаючи лікарські засоби та харчові продукти. У разі невиконання цих зобов'язань громадянин має право на відшкодування витрат на лікування. Відмова в задоволенні позову порушує права людини, міжнародні стандарти та норми ЦК України щодо компенсації шкоди, завданої бездіяльністю державних органів

Назва,
номер справи,
покликання

Постанова Верховного Суду
у справі №296/1552/22 (провадження №51-4385км24)

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125736584>

Дата
ухвалення

25 лютого 2025 року

Фактичні
обставини

У касаційній скарзі прокурор висловив свою незгоду із застосуванням апеляційним судом до звільненого від кримінальної відповідальності положень ч. 4 ст. 309 КК України, оскільки у встановленому законодавством порядку останньому не було встановлено діагноз «наркоманія». ККС ВС не погодився з такими доводами прокурора, зауваживши, що відповідно до абз. 3 ст. 1 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» наркоманія – психічний розлад, зумовлений залежністю від наркотичного засобу або психотропної речовини внаслідок зловживання цим засобом або цією речовиною

Правовий
висновок
(правова
позиція)

Наркоманія – загальна назва хвороб, що проявляються патологічним потягом до постійного вживання в зростаючих кількостях наркотичних препаратів і наркотичних речовин внаслідок стійкої психічної й фізичної залежності від них.

Отже, формулювання наявності у певної особи залежності від психоактивних речовин шляхом зазначення про наявність «психічних та поведінкових розладів внаслідок вживання психоактивних речовин» є таким, що охоплюється терміном «наркоманія» у розумінні Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» та відповідає цілям правозастосування ч. 4 ст. 309 КК України

Назва,
номер справи,
покликання

Постанова Верховного Суду у справі №344/10156/23 (провадження №61-2312св24)

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/126538607>

Дата
ухвалення

09 квітня 2025 року

Фактичні
обставини

У червні 2023 року ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом, у якому просила стягнути з відповідача на свою користь 15 209,56 грн витрат на лікування, 86 300,00 грн майнової шкоди та 8 000 000,00 грн моральної шкоди.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, ОСОБА_1 посилялася на те, що 18 березня 2020 року лікар Комунального некомерційного підприємства «Центральна міська клінічна лікарня Івано-Франківської міської ради» (далі – КНП «ЦМКЛ ІФМР») ОСОБА_2 під час проведення її операції «фронтотомія справа», допустив неналежне виконання своїх обов'язків, що спричинило для неї тяжкі наслідки. Зокрема, неналежно вивчивши анатомічну будову фронтальної пазухи пацієнтки, без проведення відповідної передопераційної підготовки, не маючи в розпорядженні рентгенівських знімків необхідного виду, в необхідній кількості і належної якості, що позбавило його можливості вивчити будову її фронтальної пазухи та врахувати її особливості, і з урахуванням цього зробити правильний вибір місця прикладення сили для відкриття лобної пазухи та розрахувати ступінь інтенсивності прикладених для цього зусиль, лікар-хірург ОСОБА_2 неналежно виконав свої професійні обов'язки, що спричинило для позивачки тяжкі наслідки. Здійснив операцію «фронтотомія справа» під час якої ушкодив задню стінку лобної пазухи, спричинивши її пошкодження у вигляді дірчастого перелому діаметром приблизно 0,5 см, ушкодження оболонок і тканини головного мозку за ходом раневого каналу. У результаті дій ОСОБА_2 вона отримала перелом внутрішньої стінки лобної пазухи, який належить до тяжких тілесних ушкоджень за критерієм безпеки для життя.

Між наявним кістковим дефектом (дірчастим переломом) задньої (внутрішньої) стінки лобної пазухи праворуч, який виник у неї у процесі проведеного ОСОБА_2 оперативного втручання 18 березня 2020 року та супроводжувався ушкодженням оболонок головного мозку й тканин головного мозку в його правій лобній частині, а надалі ускладнився розвитком у неї набряку головного мозку, є прямий причинно-наслідковий зв'язок.

Після оперативного втручання ОСОБА_2, не дотримуючись положень розділу «Критерії ефективності лікування» та відповідного протоколу, не провів оцінки результатів її лікування, що мало наслідком передчасного припинення її перебування в стаціонарі медичного закладу в умовах цілодобового спостереження та унеможливило вчасне виявлення ускладнень, зокрема від хірургічного втручання.

Ухвалою Івано-Франківського міського суду від 27 квітня 2023 року ОСОБА_2 звільнено від кримінальної відповідальності за частиною першою [статті 140 КК України, у зв'язку із закінченням строків давності, та закрито кримінальне провадження відносно нього. Цивільний позов позивачки залишено без розгляду.](#)

Посилаючись на те, що діями ОСОБА_2 їй завдано збитків (майнової та моральної шкоди), непоправимих для її здоров'я, а КНП «ЦМКЛ ІФМР» є роботодавцем лікаря, який завдав їй шкоду, тому саме воно має нести відповідальність, позивачка просила позов задовольнити.

Івано-Франківський міський суд Івано-Франківської області рішенням від 25 жовтня 2023 року позов задовольнив частково. Стягнув з КНП «ЦМКЛ ІФМР» на користь ОСОБА_1 майнову шкоду, завдану здоров'ю внаслідок вчинення кримінального правопорушення, у розмірі 101 509,56 грн, що складається із: 15 209,56 грн – витрат на лікування, 86 300,00 грн – на відшкодування втраченого заробітку. Стягнув з КНП «ЦМКЛ ІФМР» на користь ОСОБА_1 3 000 000,00 грн на відшкодування моральної шкоди. В іншій частині позову відмовив.

Суд першої інстанції мотивував рішення тим, що позовні вимоги є частково обґрунтованими та доведеними. При цьому місцевий суд виходив з того, що позивачка довела і факт завдання їй шкоди саме діями третьої особи – ОСОБА_2, і причинний зв'язок між такими діями третьої особи та негативними наслідками, які настали для здоров'я позивачки (ушкодження оболонок головного мозку й тканини головного мозку в його правій лобній частці, що надалі ускладнилося розвитком в ОСОБА_1 набряку головного мозку). Водночас відповідач і третя особа будь-яких належних та допустимих доказів на спростування доводів позивачки не надали. Ушкодження здоров'я, які спричинені ОСОБА_1 внаслідок допущення ОСОБА_2 лікарської помилки, безперечно призвели до втрати нею працездатності, оскільки операція з трепанації черепа, а надалі утворення в головному мозку енцефаломаліаційної кісти правої лобної ділянки, яка має тенденцію щодо збільшення в розмірі, а також спричинила розвиток епілепсії у позивачки, є такими обставинами, що позбавляють її працездатності, оскільки йдеться про пошкодження головного мозку людини як одного з найголовніших органів організму.

**Фактичні
обставини**

Оскільки ОСОБА_1 не працювала, тому що була в декретній відпустці по догляду за дитиною, то розмір відшкодування визначено відповідно до частини другої [статті 1198 ЦК України з огляду на розмір мінімальної заробітної плати за період з 02 червня 2022 року до 01 липня 2023 року в розмірі 86 300,00 гривні](#).

Також суд дійшов висновку, що позивачка довела факт завдання їй майнової шкоди, а саме витрат на придбання медикаментів на загальну суму 15 209,56 грн, які підтверджуються наявними у справі доказами.

Визначаючи розмір моральної шкоди, суд врахував: факт завданих позивачці тілесних ушкоджень, а саме пробиття задньої стінки лобної пазухи, ушкодження оболонок і тканини головного мозку під час проведеної ОСОБА_2 операції ОСОБА_1 18 березня 2020 року, що через зовсім короткий проміжок часу призвело до набряку головного мозку, внутрішньочерепного крововиливу правої лобної частки та субдурального крововиливу справа ятрогенного характеру, пневмоцифалії (внутрішньочерепне проникнення повітря і його скупчення в порожнині черепа), що зі свого боку спричинило додаткове оперативне втручання у виді трепанопункції лобної пазухи справа (видалення гематоми), тобто фактично трепанації черепа, у своїй сукупності призвело до фізичних і душевних страждань позивачки; поведінку лікаря ОСОБА_2 як після проведеної ним операції ОСОБА_1, так і протягом усього судового розгляду цієї цивільної справи: допустивши лікарську помилку (що не є умисним злочином відповідно до кримінального закону, і це роз'яснювалося третій особі) щодо молодой жінки, дружини та матері двох малолітніх дітей (меншому з яких станом на 18 березня 2020 року було кілька місяців), у якій все життя ще попереду, лікар, на жаль, не знайшов внутрішньої можливості взяти моральну відповідальність за вчинене і вибачитися за допущену помилку перед ОСОБА_1.

З огляду на викладене суд дійшов висновку, що, враховуючи обставини цієї справи, розмір відшкодування моральної шкоди у 3 000 000,00 грн буде справедливою сатисфакцією ОСОБА_1 за понесені (і які існують на цей час) моральні страждання внаслідок допущення третьою особою лікарської помилки при наданні їй медичної допомоги за її понівечене здоров'я і постійне відчуття загрози життю.

Івано-Франківський апеляційний суд постановою від 14 лютого 2024 року апеляційні скарги ОСОБА_1 і КНП «ЦМКЛ ІФМР» залишив без задоволення. Рішення Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 11 жовтня 2023 залишив без змін.

У лютому 2024 року КНП «ЦМКЛ ІФМР» подало до Верховного Суду касаційну скаргу, посиляючись на неправильне застосування судами норм матеріального права та порушення норм процесуального права. Касаційна скарга мотивована тим, що за відсутності встановленої вироком суду вини ОСОБА_2 та враховуючи його відмову щодо її визнання, висновки судів першої та апеляційної інстанцій щодо встановленої вини ухвалою Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 27 квітня 2023 року у справі №344/3686/22 є незаконними та необґрунтованими.

При визначенні розміру моральної шкоди, суди не взяли до уваги той факт, що позивачку було виписано за порушення режиму перебування в лікарні та відмови від призначеного лікування. Така поведінка особи призвела до ускладнень, тяжкого перебігу захворювання та, як наслідок, необхідності проведення хірургічного втручання «фронтотомія справа». Суди не врахували, що позивачка не надала належних доказів, які підтверджують розмір моральної шкоди та дійсність моральних страждань, їх тяжкість, зміну звичного способу життя. Такими доказами могли б бути висновки спеціаліста-психолога або судового експерта-психолога, показання свідків тощо

**Правовий
висновок
(правова
позиція)**

Верховний Суд погоджується з таким висновком судів попередніх інстанцій в частині визначення розміру відшкодування моральної шкоди, оскільки він зроблений з урахуванням засад розумності, справедливості та доведеності факту завдання позивачці ушкодження її здоров'ю та, відповідно, завдання моральної шкоди.

При цьому безпідставними є доводи касаційної скарги про те, що позивачка не надала належних доказів (висновки спеціаліста психолога або висновки судового експерта психолога, показання свідків), що підтверджують розмір моральної шкоди та дійсність моральних страждань, оскільки, як зазначалося вище, у спірних правовідносинах тягар доказування покладається також на медичну установу чи на лікаря.

Водночас із матеріалів справи відомо, що суд першої інстанції неодноразово роз'яснював право сторін заявити клопотання про призначення у цій цивільній справі судової експертизи для встановлення (спростування) відповідних причинно-наслідкових зв'язків, як і поінформовано третю особу про те, що саме на лікаря (лікарню) покладено обов'язок (тягар) доказування відсутності вини чи причинного зв'язку між діями і шкодою в цій справі.

Однак будь-яких клопотань про витребування доказів чи призначення експертизи представники відповідача та третьої особи не заявляли. При цьому у матеріалах справи немає будь-яких доказів (висновки експертів тощо), у яких міститься інформація про відсутність факту заподіяння шкоди та зазначається про відсутність безпосереднього причинного зв'язку між проведенням оперативним втручанням і завданою шкодою.

Необґрунтованими є й аргументи касаційної скарги про те, що за відсутності встановленої вироком суду вини ОСОБА_2 та її невизнання висновки судів щодо встановленої вини ухвалою Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 27 квітня 2023 року у справі №344/3686/22 є незаконними.

Так, згідно з частиною шостою [статті 82 ЦПК України](#) вирок суду в кримінальному провадженні, ухвала про закриття кримінального провадження і звільнення особи від кримінальної відповідальності або постанова суду у справі про адміністративне правопорушення, які набрали законної сили, є обов'язковими для суду, що розглядає справу про правові наслідки дій чи бездіяльності особи, стосовно якої ухвалений вирок, ухвала або постанова суду, лише в питанні, чи мали місце ці дії (бездіяльність) та чи вчинені вони цією особою.

Інститут звільнення від кримінальної відповідальності не означає декриміналізації діяння, а звільняє конкретних осіб від відповідальності за злочин, що вони вчинили.

Отже, звільнення від кримінальної відповідальності не означає виправдання особи чи визнання її невинуватою. У такому випадку КК України виходить із встановлення факту вчинення особою кримінально-караного діяння, тому вказані підстави звільнення від кримінальної відповідальності є nereабілітуючими. У такому разі потерпілий не позбавлений можливості звернутися до суду з позовом про відшкодування заподіяної злочином шкоди в порядку цивільного судочинства.

Відповідний висновок Верховний Суд виклав у постановах від 17 листопада 2020 року у справі №333/6733/16, від 14 лютого 2018 року у справі №398/571/15, від 17 серпня 2022 року у справі №346/4425/18.

У цій справі суди встановили, що ухвалою Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 27 квітня 2023 року у справі №344/3686/22, яка набрала законної сили 05 травня 2023 року, задоволено клопотання захисника про закриття кримінального провадження і звільнення ОСОБА_2 від кримінальної відповідальності частиною першою [статті 140 КК України](#) у зв'язку із закінченням строків давності. Звільнено ОСОБА_2 від кримінальної відповідальності за частиною першою статті 140 КК України, у зв'язку із закінченням строків давності. Кримінальне провадження за обвинуваченням ОСОБА_2 за частиною першою статті 140 КК України закрито.

Зі змісту мотивувальної частини цієї ухвали відомо, що у судовому засіданні обвинувачений ОСОБА_2 підтримав свою згоду на звільнення його від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності за nereабілітуючих підстав і закриття кримінального провадження відносно нього з цих підстав. Таку згоду він виклав усно в судовому засіданні.

Таким чином, суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про те, що звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності та закриття кримінального провадження не є reабілітуючою підставою, а тому в разі її звільнення потерпілий не позбавлений можливості звернутися до суду з позовом про відшкодування заподіяної шкоди в порядку цивільного судочинства. При цьому суди правильно зазначили, що презумпція вини відповідачем і третьою особою у цій справі не спростована, тому вона є юридичною підставою для висновку про наявність вини заподіювача шкоди

IV. ПУБЛІКАЦІЇ ЧЛЕНІВ КОМІТЕТУ

19

4.1. Наукові та науково-практичні публікації у сфері діяльності Комітету

Сенюта І. Я. Правове регулювання генетичної інформації та генетичного тестування в Україні: від правничої природи до реалізації особистих немайнових прав. Науково-практичний журнал «Медичне право». №1 (35). 2025. С. 44 – 57.

Сенюта І. Я. Самоврядування пацієнта: загальнотеоретичні питання на основі концептуально-методологічних підходів П. М. Рабіновича. Науковий спадок Петра Мойсейовича Рабіновича і актуальні проблеми загальнотеоретичного правознавства: Матеріали міжнародної наукової конференції (Львів, 28 – 29 березня 2025 року) / за ред. проф. М. А. Дамірлі, С. П. Рабіновича; Юридичний ф-т ЛНУ імені І. Франка; Лабораторія дослідження теор. проблем прав людини ЛНУ імені І. Франка; Лабораторія прав людини імені академіка Петра Рабіновича НДІ ДБМС НАПрН України. Львів: ЛОБФ «Медицина і право», 2025. 268 с. С. 233 – 239.

Саченко А. П. Право в'язнів на звільнення від покарання за хворобою. Медичне право, 1(35), 38 – 43.
URL: <https://doi.org/10.25040/medicallaw2025.01.038>.

Миколаєць Ю. М. Хто має компенсувати кошти за пільгові ліки пацієнту, який задекларований в одному ЗОЗ, а проживає на території іншого. Спеціалізований щомісячний журнал «Управління закладом охорони здоров'я». №5 (220) травень 2025. С. 77 – 78.

Миколаєць Ю. М. Моніторинг НСЗУ: підстави, особливості, наслідки. Електронний журнал «Головний бухгалтер медичного закладу». №05 / 2025, травень.

Миколаєць Ю. М. Реформа МСЕК: відповідаємо на актуальні запитання. Електронний журнал «Практика управління медичним закладом» №04 / 2025, квітень.

Миколаєць Ю. М. Чи зобов'язаний керівник КНП подавати кандидатури медпрацівників для розбронювання [Електронний ресурс] / Ю. М. Миколаєць – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : <https://med.expertus.com.ua/recommendations/46324>: 19.05.2025

Миколаєць Ю. М. Чи надавати історії хвороб пацієнтів комісії департаменту охорони здоров'я [Електронний ресурс] / Ю. М. Миколаєць – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : <https://med.expertus.com.ua/recommendations/46270>: 19.05.2025.

Данченко О. Консультації медичного працівника. (Медичне право. 2025. N 1(35). С. 71 – 75).

Данченко О. Кріоконсервація, зберігання та використання репродуктивних клітин військових та інших осіб: проблеми практичної реалізації. Юридична газета online: surl.li/hqugfc.

Данченко О. Дійсність військово-облікових документів осіб, виключених з військового обліку, рішень МСЕК та ВЛК щодо встановлення інвалідності, визнання непридатності до військової служби в епоху тотальної цифровізації. Юридична газета online: surl.li/hqugfc.

Миколаєць Ю. М. Реорганізація КНП: основні напрями дій. Електронний журнал «Головний бухгалтер медичного закладу». №04 / 2025, квітень.

Миколаєць Ю. М. Моніторинг НСЗУ: підстави, особливості, наслідки. Електронний журнал «Головний бухгалтер медичного закладу». №05 / 2025, травень.

Миколаєць Ю. М. Чи має право ЗОЗ надавати історії хвороб пацієнтів комісії департаменту охорони здоров'я. Спеціалізований щомісячний журнал «Довідник головної медичної сестри». №06/25 червень 2025. С. 51 – 53.

Миколаєць Ю. М. Зміни у взаємодії із НСЗУ: штрафи, звітність, облік медвиробів. Електронний журнал «Головний бухгалтер медичного закладу». №06 / 2025, червень.

Миколаєць Ю. М. Нові зміни законодавства щодо безперервного професійного розвитку та професійної діяльності у сфері охорони здоров'я. Електронний журнал «Практика управління медичним закладом» №06 / 2025, червень.

4.2. Тематичні статті членів Комітету

Ірина Сенюта «Актуальні питання захисту особистих немайнових прав людини у сфері охорони здоров'я: калейдоскоп новельної практики Європейського суду з прав людини. Проблеми правового регулювання забезпечення особистих немайнових прав особи та прав на віртуальні активи в умовах цифровізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції» (10 травня 2025 р., Ужгород — Піза) / Ужгородський національний університет; за заг. ред. проф. С. Б. Булеци, проф. М. В. Менджул. Ужгород, 2025. 200 с.

Ірина Сенюта «Медичний працівник як суб'єкт злочину за статтею 368-4 Кримінального кодексу України: to be or not to be». Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального права, кримінології та судочинства», присвяченої 95-й річниці з дня народження професора Закалюка А. П. К.: НТУ, 2025. С. 71 – 74.

Вікторія Валах «Гене́за правового регулювання надання психологічної допомоги в Україні: тези доповіді на VIII щорічну науково-практичну конференцію молодих вчених та студентів «Розвиток українського права у сучасних умовах: виклики, національні традиції та європейський досвід» (м. Чернівці, 16.05.2025).

Вікторія Валах «Професійні правопорушення психолога при наданні психологічної допомоги дітям (присвячено Дню захисту прав дитини): тези доповіді на II Міжнародну науково-практичну конференцію «Сучасні напрями змін в управлінні охороною здоров'я: модернізація, якість, психологія та комунікація» (м. Одеса, 30.05.2025).

Victoria Valakh The role of professional organizations in the legal regulation of psychological assistance: a comparative study: Report at the International Scientific and Practical Conference «Improving the Mechanisms of Legal Assistance in the Republic of Kazakhstan: the Role and Prospects for the Development of Institutions of Legal Consultants and Advocacy in Ensuring the Rights of Citizens» (Almaty, June 12, 2025).

Юлія Миколаєць «Чи має право ЗОЗ надавати історії хвороб пацієнтів комісії департаменту охорони здоров'я». Спеціалізований щомісячний журнал «Довідник головної медичної сестри». №06/25 червень 2025. С. 51 – 53.

Юлія Миколаєць «Зміни у взаємодії із НСЗУ: штрафи, звітність, облік медвиробів». Електронний журнал «Головний бухгалтер медичного закладу». №06 / 2025, червень.

Юлія Миколаєць «Нові зміни законодавства щодо безперервного професійного розвитку та професійної діяльності у сфері охорони здоров'я. Електронний журнал «Практика управління медичним закладом» №06 / 2025, червень.

